

Rusdilli təhsil: müsbət və mənfi cəhətləri. Gözləntilər

Telman CƏFƏROV,
Bakı Slavyan Universitetinin tədris işləri üzrə prorektor, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor

Bu gün Azərbaycanda təhsilə kifayət qədər diqqət yetirilir. Hələ 1998-ci ildən başlayaraq ümummilli lider Heydər Əliyevin sərəncamı ilə üç mərhələdə həyata keçiril-məyə başlayan təhsil islahatları orta və ali təhsil pillələrində ciddi dəyişiklikləri hədəf götürmüşdü. Məqsəd təkcə keyfiyyət və kəmiyyət dəyişikliklərinə nail olmaqdan və cari tədris prosesini yaxşılaşdırmaqdan ibarət deyildi. Müstəqillik şansını qazanmış bir ölkənin müstəqillik arzularının reallaşması, milli - azərbaycançılıq ideologiyasının formalaşdırılması, milli-mənəvi dəyərlər sisteminin hazırkı və gələcək nəsillərə aşılma-sının yolu orta məktəb pilləsindən keçirdi. Ali təhsil sisteminin Avropa təhsil məkanına sürətli inteqrasiyası ali təhsilin məzmunu və standartlarının bu istiqamətdə dəyişdirilmə-sini labüd edirdi. "Təhsil haqqında" qanun qəbul ediləndə müəyyən müsbət dəyişikliklərə doğru addımlar atılsa da, ümumtəhsil pilləsində Milli Kurikulumun təbiiqinə başlanılsa da, son illərdə cəmiyyətdə düzgün və obyektiv rəyin formalaşmasına nail ola bilmirdik. Düzgün ictimai rəyin formalaşdırılması isə az əhəmiyyət kəsb etmirdi. Təhsil idarəçiliyində köhnə yanaşmalar, subyektivizm, bazar iqtisadiyyatı tələblərinin göz-lənilməməsi, stimullaşdırıcı tədbirlərin azlığı, bazar iqtisadiyyatı və əmək bazarının qanunlarına uyğun qəbul edilmiş təhsil qanun-vericilik aktlarının işləmə mexanizminin ləng icrası ətalət, ruh düşkünlüyü və qeyri-müəyyənlik əhvali-ruhiyyəsini yaratmışdı. Təhsilin idarə olunması, strateji inkişafı, ölkənin sosial-iqtisadi mənzərəsinə və potensialına cavab verən təhsil iqtisadiyyatının yaradılması barədə düzgün rəy verə bilən təhsil ekspertləri institutu formalaşdırılmamışdı. Ölkə büdcəsindən təhsilə kifayət qədər vəsait ayrılsa da, bütün tiplərdən olan təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası müasir standartlara uyğun hala gətirilsə də, onların kadr potensialının gücləndirilməsinə, ali və orta məktəblərin idarəedici, pedaqoji və elmi heyətinin yaxşılaşdırılmasına az diqqət yetirilirdi. Aparılan islahatlar fonunda ən ciddi məsələ təhsil sistemini bürüyən inamsızlıq hissi idi ki, böyük bir qisim müəllimlər orta məktəblərdə həyata keçirilən fənn kurikulumlarının, universitetlərin qə-dəm qoyduqları Bolonya prosesinin, kredit sisteminin ölkəmizin təhsil məkanında reallaşacağına inanmır və hələ də "bəlkə də qaytarıldı" ümidi onları tərk etmirdi. Təəs-süf ki, bu əhvali-ruhiyyəyə olanlar və ölkənin müasir təhsil sisteminin qarşısında duran vəzifələrin ciddiliyini və məğzini anlama-yanlar hələ də var.

"Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın qəbul edilmiş və bu "Strategiya"nın reallaşması üzrə "Fəaliyyət planı"nın təsdiq olunması ilə ölkəmizin təhsil sistemi qarşısında konkret və ciddi vəzifələr qoyuldu, yeni bir mərhələyə başlanğıc verildi. Məktəbəqədər təlimdən başlayaraq, doktoranturaya və ömür boyu təhsil tədbirlərinədək hər bir təhsil pilləsinin inkişafı üzrə konkret vaxt, məqsəd və hədəflər müəyyən edildi. 2015-ci ildə başlanılan bir sıra tədbirlər bu il də davam etdirilməkdə, növbəti illərə planlaşdırılan islahatlara zəmin hazırlanmaqdadır. Əsas məsələ odur ki, islahatların vacibliyi, təhsilvənlər və təhsilalanların qarşısına qoyulan məqsədlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı psixoloji baryer aradan götürüldü. Orta təhsil pilləsində aparılan və artıq bəzi nəticələri görünən islahatlar fonunda orta ixtisas və ali təhsil pillələrində, əlavə təhsildə görülən işlə-

rin, sistemin optimallaşdırılması və səmərəliliyinə yönələn tədbirlərin intensivliyi gündəmədir. Milli Kvalifikasiya Çərçivəsinin beynəlxalq təcrübəyə, ölkədəki təhsil situasiyasına və reallıqlarına uyğun icrası, yəqin ki, bu istiqamətdə də uğurlar əldə etməyə imkan yaradacaq.

Adından göründüyü kimi, bu yazının məqsədi təhsil sistemində baş verənlərə münasibət bildirmək və qiymət vermək deyil. Biz özümüz də bu sahədə çalışır və qarşımızda duran vəzifələrin məsuliyyətini dərk edirik. Amma yeri və vaxtı gələndə hadisələrə qiymət verməyi və lazımı təhlillər aparmağı da bacarmalıyıq. Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri cənab Mikayıl Cəbbarovun ötən üç ilə nəzərən verdiyi müsahibədə bir məqama diqqəti yönəltmək istəyirəm: "Biz aparılan islahatların sürəti və keyfiyyəti arasındakı balansı qorumağa çalışırıq. Çünki cəlb olunan insanların sayına, əhatəliliyinə, hətta proseslərin ağırlı keçməsinə görə təhsil xüsusi bir sahədir. İstənilən islahat böyük sayda insanı əhatə edir. Nəyi-sə tələsik icra etməyi planlaşdırırıq, lakin işlər gözlənilməyindən yavaş gedir... Hər şeydən ümudə olanı dəyişikliklərin keyfiyyətidir".

Bəli, böyük sayda insanı əhatə edən bu sahədə heç də hər şey təhsildə çalışan insanlardan asılı deyil. Digər vacib amillər də mövcuddur. Mən bunlardan birinə toxunmaq istərdim. Bu, müxtəlif təhsil pillələrində, xüsusən də ümumtəhsil pilləsində rus dilində aparılan təhsilin qarşılaşdığı problemlərdir. Məsələnin aktuallığını qabardan və ziddiyyətlər yaradan bir sıra məqamlar üzərində dayanmaq. Ölkə Konstitusiyası və "Təhsil haqqında" qanun ana dilində təhsili prioritet elan etməklə yanaşı, ölkənin digər etnik qruplarının dillərində də təhsilə şərait yaradır. Yəni, ölkənin əsas qanunu və təhsil qanunvericiliyi rusdilli əhalinin rus dilində təhsil alınmasına gözəl şərait yaradır. Rus dili və ədəbiyyatı mütəxəssisi kimi mən də bunu ölkəmiz üçün mütərəqqi hal hesab edirəm. Müstəqillik əldə etmiş bir sıra keçmiş sovet respublikalarından fərqli olaraq nümunəvi tolerantlıq və multikulturalizm modelini təcəssüm etdirən Azərbaycan ulu öndərin hakimiyyətə qayıdışı ilə postsovet dövründə də rusdilli əhalinin təhsil və digər mədəniyyətlərini qarşılamaya önəm verdi. Eyni tədbirlər ölkədə yaşayan digər etnik qrupların tədris ehtiyacları üçün də görüldü. Fənn kurikulumları, orta məktəb dərsləkləri onların dillərinə çevrildi. Bununla belə, ölkədə təhsilin məhz dövlət dili olan Azərbaycan dilində aparılması təsbit edilməklə, təhsil sisteminin tədris resursları, elmi və bədii ədəbiyyatlarla, elektron nəşrlərlə təmin edilməsi məqsədilə ana dilində dərsləklər, tədris vəsaitləri, elektron vasitələr, sorğu və məlumat kitabları, ensiklopediyalar yaradıldı. Ölkə Prezidentinin sərəncamlarına uyğun mərhələli şəkildə latin qrafikasına keçirilən mövcud ədəbiyyatlar və yeni yaranan kitablar 25 min nüsxə tirajla ana dilində çap edilərsək, ölkənin bütün kütləvi və məktəb kitabxanalarına hədiyyə olundu. Bu, analoq olmayan irimiqyaslı kulturoloji layihənin əsas məqsədi ana dilində təhsilə dəstək idi. Ana dilində təhsilə diqqətin daha da artdığı, dövlət dili kimi onun inkişafı və işlənmə dairəsinin genişləndiyi, 2004-cü ildən başlayaraq məhz bu məqsədlə ölkədə həyata keçirilən irimiqyaslı tərcümə və nəşr layihələrinin ciddi rezonans və müsbət ictimai rəy yaratdığı bir zamanda orta təhsil pilləsində maraqlı və bir qədər də qəribə, çətin anlaşıl-an və izah olunan tədris situasiyasının yaranması paradoksal mənzərəyə gətirib çıxarıb. Yəni, orta təhsil pilləsində ana dilində təhsilin baza və imkanları genişləndikcə əhalinin əcnəbi dillərdə, əsasən də rus dilində təhsilə meyli artmaqdadır. Bəli, heç kəs hadisələrin təbii və obyektiv axarına qarşı çıxa bilməz. Bu, ciddi arqumentdir. Ölkənin insan resurslarının inkişaf istiqamətləri, informasiya-kommunikasiya əsasında məlumat-informasiya bazalarının yaradılma və istismar şərtləri, milli-mənəvi-geosiyasi maraq və amillərin sintezindən doğan dəyər və yanaşmalar sisteminin nəzərə alınması və sair olduqca vacib məsələlərdir. Bütün bu hallara və izahatlara rəğmən, ana dilində təhsilə və təhsilvənmə problemi strateji mövqə olaraq bir an belə unudula bilməz...

Yaranmış təhsil-tədris-təlim situasiya-

sının psixoloji-pedaqoji və sosioloji amilləri də maraqlı müşahidələr ortaya qoyur. Əhalimizin 90%-dən də çoxunun ana dili Azərbaycan dilidir. Bununla bərabər, Bakı şəhərində çoxlu rusdilli ailələr var, ölkənin bir neçə regionunun konkret yaşayış məskənlərində rusdilli əhali kompakt şəkildə yaşayır, rus dilində danışıq və bu dildə kütləvi informasiya vasitələrini izləyir. Bu səbəbdən də rus dilində tədris aparılan məktəblərimizin mövcudluğu heç kəsdə sual doğurmur. Bu, ölkə Konstitusiyasının, "Təhsil haqqında" qanunun yaratdığı imkandır ki, ondan da əhalinin müvafiq qrupu istifadə edir. Lakin Azərbaycan dilində danışan, rus dili mühitində böyüməyən, rusdilli məktəbəqədər təhsil müəssisələrində tərbiyə almayan, valideynləri və qohumları rus dilini bilməyən və təbii ki, təlim zamanı valideyn köməyindən yararlanmaq imkanını olmayan uşaqların rus bölməsinə verilməsi adi hal almağa başlayır. Siniflərdə üstünlük təşkil etməyə başlayır. Rus dilində təhsil almağa hazır olan uşaqlar üçün problem yadırlar. Məktəblərin əksəriyyətində 1-ci siniflərdə bir-iki sinif komplekti qəbul edildiyində dil-danışıq bazası olmayan uşaqlarla hazırlıq uşaqlar bir sinifdə təhsil almaları olurlar. İbtidai siniflər üçün fənn kurikulumunun və fəal təlimin tələblərinə görə motivasiyalı təlim sinif şagirdlərinin konkret bilik, bacarıq və vərdislərə malik olmasına əsaslanır. Tam fərqli hazırlıq səviyyəsinə malik uşaqların toplanacağı siniflərdə buna nail olmaq çətindir. Adətən, rus bölməsində siniflərdə də uşaqların sayı 30-dan çox olur. Pedaqoji və psixoloji eksperimentlər uşağın məhz ana dilində (burada valideynlərinin danışıq və tədris materiallarını qavramağa hazır olduğu dil nəzərdə tutulur) orta təhsil alması zamanı daha çox müvəffəqiyyət qazandığını sübut edir.

Bələ bir tədris situasiyasında hansı nəticələrlə qarşılaşırıq? Birincisi, fənn kurikulumlarının tələbləri yerinə yetirilmir, şagirdlər konkret yaş dövrü üçün vacib olan bilik, bacarıq və vərdisləri əldə edə bilmir. İkinci-si, müəllim və məktəbin üzvlərinə düşən vəzifənin öhdəsindən gəlmədiyi barədə fikir formalaşır, üçüncüsü və ən pisi, bütün günahlar təbiiq edilməkdə olan fənn kurikulumlarının məzmunu və standartlarına uyğun tərtib edilən dərsləklər komplekslərinin üzərinə atılır, cəmiyyətdə orta təhsil pilləsində aparılan islahatlara və genişlənmə yeniliklərə kölgə salınır.

Biz əvvəlki yazılarımızda də təhsilimizin gələcəyinin kurikulum islahatlarından keçdiyini əsaslandırmış və artıq digər təhsil pillələri üçün də geriyyət qalmadığını söyləmişdik. Fənn kurikulumlarının tələblərinə uyğun olaraq yuxarı siniflər üçün dərsləklər kompleksləri sifariş olunmuş, Milli Kvalifikasiya Çərçivəsində ali təhsil müəssisələrinin ixtisasları üzrə tədris olunan fənlər üçün kurikulumların işlənməsi və hər bir ixtisas və istiqamət üzrə bakalavr, magistratura və doktorantura səviyyələrində məzunların malik olacağı bilik, bacarıq və vərdislərin müəyyənləşdirilməsi, onların qiymətləndirilməsi meyarları üzərində iş gedir. Uzağa gedərək onu vurğulamağa çalışırıq ki, təhsil mərhələli və zəncirvari bir prosesdir. Bu günün zəif şagirdi sabahın zəif tələbəsi və zəif məzunudur. Əslində müəyyən zaman kəsiyində biz itirilmiş və potensialı düzgün yö-nəldilməmiş insan resursları əldə edə bilərik. Bu prosesin cücərtiləri görünməkdədir. Bəlkə də bəzi statistik nəticələri izləməyin vaxtı çatıb. Yəni, rus bölməsinə qurtaran orta məktəb məzunlarının son iki ildə ali məktəblərə daxil olma və hansı nəticələrlə qəbul olunma səviyyələri, ötən tədris ilində rus bölməsinin bitirən məzunların hansı faizinin minimum keçid balını topladığı, Təhsil Nazirliyi tərəfindən orta məktəb və liseylərin müxtəlif siniflərində keçirilən monitorinqlərdə rus bölməsində təhsil alan şagirdlərin göstərdikləri nəticələr diqqətə saxlanılmışdır. Bu statistikaların tədris Azərbaycan dilində olan məktəb və siniflərdə müqayisədə izlənilməsi də maraqlıdır. Milli ideologiya və maraqlar, mentalitet və əqiddə kimi vacib məqamlar bir yana, biz ildən-ildə getdikcə gənc nəslin əqli cəhətdən qorşılmasına doğru sürüklənməsinin qarşısını almaq barədə düşüncəliyəlik. Bu situasiyanı motivasiya olunmayan və yalançı ictimai rəyə söykənən

və perspektivi görünməyən bir hal kimi dəyərləndirmək məcburiyyətindəyik.

Pessimistliyimizin kökündə duran daha hansı səbəblər var?

Tədris sahəsində innovasiyalar, pedaqoji texnologiyalar və yanaşmalar intensiv şəkildə yer aldığı, integrativ və interaktiv təlim metod və mexanizmləri genişləndikcə, tədris resursları və formaları çoxaldıqca məktəbdə müəllimin rolu, müəllim şəxsiyyəti daha da önəmli yer alır. Hadisələrin axarı, məktəb iqtisadiyyatının yeni rəslər üzərinə qoyulması prosesi sübut edir ki, professional cəhətdən hazırlıq, psixoloji-pedaqoji tələblərə cavab verən və öz fəaliyyəti ilə şagirdə şəxsi nümunə ola biləcək müəllimləri olmadan məktəb uğur qazana bilməz. Görəsən, təlim rus dilində aparılan məktəb və siniflərdə dərs deyən fənn müəllimlərimizin səviyyəsi nə vəziyyətdədir? Rusdilli 1-ci siniflərin sayı artdıqca bu siniflər üçün ibtidai sinif müəllimlərinin çatışmazlığı problemini tezlikləmi həll edə biləcəyik? Təkcə ixtisas-dəyişmə tədbirləri ilə bu problemi həll etmək çətindir. İxtisasdəyişməyə, xüsusən də ibtidai sinif müəllimliyində cəlb olunan təhsil ixtisaslı şəxslər xüsusi müsahibədən keçmədən ixtisasını dəyişə və onlara ibtidai sinif tədris etdirə bilməz. Müşahidələr göstərir ki, ixtisasdəyişməyə əsasən məktəbdə uğur qazanmayan fənn müəllimləri müraciət edir. Çünki yaxşı fənn müəlliminin həmişə dərs saati var. Yəni, uğursuz müəllimə ibtidai sinif, özü də rus dilində tədris etibar etmək böyük məsuliyyətdir. Vaxtilə Azərbaycan dilində tədris aparılan siniflərdə işləmək üçün "hər yoldan keçən"ə ibtidai sinif müəllimi diplomu və ya ixtisasdəyişmə sertifikatı verib onlarla nəsil azərbaycanlı savadsız eləmişik. Bu qrup müəllimlərdən yaxa qurtarmaq mümkün olmadığı və onun mexanizmi tapılmadığı üçün məktəblərimiz bunun acısını bu gün də dadır. Uşaqlar, valideynlər və məktəb rəhbərləri əziyyət çəkir. Bu gün ana dilində təlim aparılan məktəblərdə çalışan ibtidai sinif müəllimlərinin (onların əksəriyyəti Dövlət İmtahan Mərkəzinin imtahanından keçməyib və kollecləri bitirib) hazırlıq səviyyəsinin artırılmasına ciddi ehtiyac duyulur. Strategiyanın icrası üzrə Fəaliyyət planında bu tədbirlərə xüsusi önəm verməliyik. Bir daha təkrar edirik ki, məktəblərimizin uğur qazana bilməməsinin və ana dilində tədrisin nüfuzdan düşməsinin əsas səbəblərindən biri savadsız, pedaqoji-psixoloji işə yararsız ibtidai sinif müəllimləridir. Bu aqibətin tədris rus dilində aparılan sinifləri də gözləməsinə yol verməməliyik.

Rus bölməsinə axınla bağlı vəziyyətdən çıxış üçün bir sıra tədbirlər görülməkdədir. Təhsil Nazirliyi universitetlərə bu ixtisasa qəbulu artırmağa şərait yaradıb. Bu ixtisasa bitirən tələbələrə o istiqamətdə iş aparılır ki, onlar imtahan verib məktəbə müəllim təyin olunsunlar. Hətta lazımı bal toplamayanlara da birillik müqavilə ilə işləmək, yenidən imtahanlardan keçəndə məktəbdə çalışmaq şansı verilir. Lakin səviyyə özünü göstərir. Onların fəaliyyəti qənaətbəxş olmur. Təəsüf ki, bu ixtisasa üzrə məzunların böyük bir qismini itiririk. Əmək bazarının digər üstün təklifləri hələ ki, onların məktəblərə yoluna sədd çəkir. Bu ixtisasa üzrə təhsil alanlar arasında istedadlı tələbələr çoxdur. Universitet və məktəblər onların məhz müəllimliyə getmələri üçün öhdələrinə düşən işlərdən bərk yapışmalıdırlar. Pedaqoji internaturaların təşkili və bu məsələdə orta və ali məktəb fəaliyyətinin koordinasiyası tədbirləri gücləndirilməlidir. Bakı Slavyan Universiteti (BSU) bu sahədə ciddi addımlar atır. Biz "Strategiya"nın tələblərinə uyğun olaraq, son iki ildə məktəblərlə işi sistemləşdirmiş və pedaqoji təcrübəyə gedən tələbələrimizin könüllülər və müəllim köməkçiləri qismində təlim-tərbiyə prosesinə cəlbilə konkret məktəblərlə ilboyu əlaqəsinə nail olmuşuq. Son iki ildə rus dili, təlim rus dilində olan ibtidai sinif müəllimləri, digər fənn müəllimləri üçün qrant layihələri və təhsil proqramları çərçivəsində Moskva və Sankt-Peterburqdan gəlmiş metodistlərlə BSU bazasında altı ixtisasatırma, stajkeçmə tədbiri və elmi-metodiki seminar təşkil etmişik. Sankt-Peterburq hökuməti və Moskva Açıq Təhsil İnstitutu ilə razılaşmalara uyğun olaraq 2010-cu ildən etibarən Bakı şəhərində təlim rus dilində aparılan məktəblərinin, o cümlədən BSU-da onun nəzdindəki Məkt-

təb-Lisey Kompleksi fənn müəllimlərinin Sankt-Peterburq və Moskvada qısamüddətli stajkeçmə və ixtisasatırma kurslarına cəlbinə nail olmuşuq...

Azərbaycanda rusdilli təhsilin həm müsbət, həm də mənfi cəhətləri var. Əhali ana dilində təhsillə müqayisədə rus dilində təlimin bəzi üstünlüklərini dərk etdiyindən hələ ki, rus bölməsində təhsil almaq istəyənlərin sayının artması tendensiyası davam edir. Rus və ingilis dillərində məktəb qurtaran, bu dilləri bilən insanlara Azərbaycan və MDB-nin əmək bazarında iş tapmaq daha asandır. Rus dilində təhsil almaq imkanı əlçatan olduğu və ölkəmizin Rusiya və bir sıra MDB ölkələri ilə qırıılmaz sosial-iqtisadi əlaqələrinin mövcudluğu şəraitində rusdilli təhsilə tələbat dərk ediləndir. Əsas şərt odur ki, hansı dildə təhsil verməsindən asılı olmayaraq, məktəb keyfiyyətli təlimə nail olmalı, məktəb ətrafında normal və obyektiv ictimai rəyin formalaşmasına çalışmalıdır.

Təlim rus dilində aparılan məktəb və siniflərdə təhsilvənlər və təhsilalanlarla bağlı problemlərə yanaşı, başqa bir məsələ - dərsləklər və digər tədris vasitələri ilə təminat da həllini gözləyən məsələdir. Rus bölməsi üçün yazılan və tərcümə edilən dərsləklər şagird və müəllimi çətin etmədiyindən digər ölkələrin tədris ədəbiyyatlarına müraciət edilir. Bu, təlimin təşkili üçün yaxşı stimullaşdırıcı məqam, əlavə tədris resursudur. Lakin onları Milli Kurikulumun tələbləri, Azərbaycan məktəblərində tədris olunan fənlər üzrə kurikulumların məzmunu və standartları ilə uzlaşdırmaq müəllimlərin böyük təcrübə, təşəbbüskarlıq, milli-mənəvi dəyərlərə hörmətlə yanaşma, şagirdlərin vətənpərvərlik və ümumbəşəri ruhdə tərbiyə olunmasına həssas yanaşma tələb edir.

Azərbaycan məktəbində çalışan hər bir pedaqoq və məktəb rəhbəri bir şeyi yaxşı anlamalıdır ki, təlim dili təlimin məzmununu özəydir. Tədris rus dilində təşkil olunan orta məktəblərimizdə şagirdlərin təxminən 99%-i azərbaycanlıdır olduğundan biz burada ana dili, Azərbaycan tarixi, coğrafiyası, konstitusiyası, ədəbiyyatının öyrədilməsi məsələsinə ciddi önəm verməliyik. Elə bir qızıl orta tapmalıyıq ki, rus bölməsində oxuyan şagirdlərimiz arasında "azərbaycanca başa düşmürəm və danışa bilmirəm" fikri səslənməsin. Biz "ana dili" və "tədris dili" anlayışlarını qarışdırmaqla, orta təhsil pilləsində ana dili - Azərbaycan dilinin tədrisi məsələsinə diqqət mərkəzində saxlamalıyıq. Xüsusən də yuxarı sinif şagirdlərinin ana dilində təhsil almaları və yazı vərdislərinə yiyələnməsi vacib şərtir.

Valideynlərin öz övladlarını təlim rus və ingilis dillərində təşkil olunan məktəb və siniflərə verməsinin böyük bir səbəbi də xarici dillərin öyrədilməsi ilə bağlı yol verdiyimiz səhvlərdir. Bu səhvləri aradan qaldırmaq üçün ilk növbədə aşağıdakılar həyata keçirilməlidir: birincisi, əcnəbi dillərin intensiv tədrisi uşaqların yaş dövrü ilə uzlaşdırılmalı; ikincisi, hətta adı məktəblərin tədris planlarında xarici dillərin tədrisi ilə bağlı standartlar dəyişdirilməli; üçüncüsü, şagirdlərin nitq bazasının mövcudluğuna və səviyyəsinə görə diferensilləşdirilmiş dərsləklərin istifadəsinə qərar verilməli, onların ən müasir metodika və yanaşmalar nəzərə alınmaqla tərtibinə çalışılmalıdır. Əgər Azərbaycan bölməsinin 1-ci sinfindən rus dili keçən şagird də, 5-ci sinifdən bu əcnəbi dili öyrənməyə başlayan da eyni dərsləklərdə dərs keçirsə, hansı müvəffəqiyyətdən söz gedə bilər. Eyni tədris situasiyası ilə başqa xarici dillərin tədrisində də üzləşirik. Zənnimizcə, məktəblərimizdə xarici dillər normal tədris olunarsa, tədrisin elmi-metodiki problemləri yoluna qoyularsa, valideynlərin böyük bir qismi övladlarını xarici dillərdə təhsilə yö-nəltməkdən çəkinər.

Mövzunun davamı olaraq biz bu problemin ali məktəblər üçün xas olan cəhətləri, təlim rus dilində aparılan məktəb və universitetlərdə tədris resurslarının yaradılması və istifadə məsələlərinə də növbəti yazılarda toxunmaq istəyirik. Sonda diqqəti o fikrə yönəltmək istəyirəm ki, müstəqil Azərbaycanda rus dilində və ya ana dilində təhsil istəyənlərin böyük təşkil olunan təlim təkcə təhsilvənlər və təhsilalanların hazırlığı ətrafında məsələlərə şərtlənmir. Bu məsələyə kompleks və sistemli şəkildə yanaşmanın yolları barədə düşüncəmizin vaxtı çatıb.